

BIBLIOTECA INSTITUTULUI „BUCOVINA” LA ÎMPLINIREA A DOUĂZECI DE ANI DE ACTIVITATE

RALUCA-IRINA MUSCĂ

20 Jahre Tätigkeit der Bibliothek des „Bukowina“-Instituts

(Zusammenfassung)*

Der Beitrag *20 Jahre Tätigkeit der Bibliothek des „Bukowina“-Instituts* bringt die Problematik des wichtigsten Infrastrukturelements der Architektur der Radautzer akademischen Institution (Geschichte, Organisation, Dienste, Beschäftigung mit der strukturellen Modernisierung) erneut hervor.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bibliothek, Erbgut, Dokumentenfonds, Bücherbestand und -erwerb, Spende, Fernleihe, Austausch, Verbesserung der Sichtbarkeit, strukturelle Modernisierung.

De la înființarea Centrului de Studii „Bucovina”, în septembrie 1992, devenit ulterior Institutul „Bucovina” al Academiei Române, în anul 2007, au existat preocupări de formare a unei biblioteci proprii de cercetare științifică. În primii ani de activitate, instituția are, pentru studiul curent al cercetătorilor, circa 50 de cărți împrumutate de la biblioteca Liceului Teoretic „Eudoxiu Hurmuzachi”, la care se adaugă și alte lucrări, cărți și periodice, provenite din donații.

Biblioteca instituției ia ființă, *de facto*, la 25 octombrie 1996, după ce, la 12 mai 1995, Ministerul Învățământului aprobă trecerea Fondului documentar german din cadrul Liceului Teoretic „Eudoxiu Hurmuzachi” la Centrul pentru Studierea Problemelor Bucovinei al Academiei Române – Filiala Iași¹.

Acest fond constituie vechea bibliotecă a colegiului, inaugurată în anul 1876, prin donația lui Ernst Rudolf Neubauer. El pune bazele bibliotecii profesorilor

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

¹ Cf. Adresei nr. 9 804, din 18 mai 1995, a Ministerului Învățământului către Academia Română – Filiala Iași, semnată de Romulus Gh. Pop, secretar de stat. Adresa a fost înregistrată cu nr. 1 859, din 1 iunie 1995, la Filiala Iași, și cu nr. 51, din 8 iunie 1995, la Centrul pentru Studierea Problemelor Bucovinei.

(Lehrerbibliothek) din cadrul Gimnaziului Superior de Stat din Rădăuți, actualul Colegiu Național „Eudoxiu Hurmuzachi”, prin donarea a 250 de cărți și periodice.

Odată cu deschiderea claselor românești paralele, în cadrul gimnaziului, Leonida Bodnărescu (1872–1945), prin donația sa importantă, a pus bazele bibliotecii Secției româno-germane, în anul 1910.

După modelul bibliotecii germane, pe lângă biblioteca profesorilor, care în anul 1914 era formată dintr-un fond de 728 de unități de bibliotecă, funcționa și biblioteca elevilor, cu un fond de 505 unități de bibliotecă și, în plus, o bibliotecă a elevilor săraci.

Potrivit *Procesului-verbal de predare-primire*, nr. 83, din 25 octombrie 1996, Fondul documentar german al Liceului Teoretic „Eudoxiu Hurmuzachi” transferat la Centrul de Studii „Bucovina” al Academiei Române – Filiala Iași cuprinde 8 146 de unități de bibliotecă, cele mai multe fiind cărți, dar și periodice, toate menționate în bloc, fără a fi înregistrate separat. În acest Fond se regăsesc:

– *periodice germane*: „Revista austriacă de folclor” (Viena, Praga); „Revista austriacă de botanică” (Viena); „Revista Societății austriece de Meteorologie” (Viena); „Foi pedagogice bucovinene” (Cernăuți); „Bukovina. Ziar național și oficial” (Cernăuți); „Anuarul Muzeului Bucovinei” (Cernăuți); „Ziarul de Cernăuți”; „Raport anual privind progresele cercetării în domeniul istoriei antice” (Berlin); „Anuarul Goethe” (Frankfurt); „Foi stenografice din Tirol” (Innsbruck); „Anuarul Institutului Austriac de Arheologie din Viena”; „Revistă săptămânală de filologie clasică” (Berlin). Facem precizarea că niciun periodic nu se găsește în ediție completă, cu excepția a două ziare apărute la Cernăuți: „Gazeta Bucovinei” (1848–1850) și „Bukowina” (1862–1868). Cele mai multe exemplare sunt cele din seria „Revistei de etnografie austriacă”, iar în cazul celorlalte, se păstrează doar exemplare sporadice. Aproape toate sunt publicate la Viena, până la 1918, iar cele privind strict Bucovina, la Cernăuți;

– *periodice românești*: „Almanahul Societății academice social-literare «România Jună»” (Viena); „Almanach jubilar «Academia Ortodoxă»”(Cernăuți); „Almanach literar pe anul 1905” (Cernăuți); „Candela” (Cernăuți); „Rândunica” (Iași); „Convorbiri literare” (Iași, București); „Revista ilustrată” (Reteag); „Viața românească” (Iași); „Semănătorul”; „Luceafărul” (Sibiu); „Ramuri. Drum drept” (Craiova, București); „Patria” (Cernăuți); „Viața nouă” (Cernăuți); „Foaia poporului” (Cernăuți); „Gazeta poporului” (Cernăuți); „Vremea nouă” (Cernăuți); „Junimea literară” (Cernăuți); „Buciumul” (Câmpulung Moldovenesc); „Însemnări literare” (Iași); „Datina” (Turnu Severin); „Transilvania” (Sibiu); „Țara de Jos” (București); „Flacăra” (București); „Floarea soarelui” (București); „Universul literar” (București); „Dacoromania” (Cluj); „Buletinul Societății Regale Române de Geografie” (București); „Revista filologică” (Cernăuți); „Salonul literar” (Arad); „Însemnări ieșene”; „Floare de gând” (Suceava);

– *carte veche și rară*: Johan Minelli, Christian Juncker, Publii Virgillii Maronis *Eclogae, Georgica et Aeneidos libri XII*, editio quinta, (*Comentarii ale lui*

Johan Minelli și M. Christian Juncker despre operele poetului latin Publius Vergilius Maro: *Eneida și Georgicele*), Leipzig, 1731; *Dictionnaire d'anecdotes, de traits singuliers et caracteristiques, historiettes, bons mots, naïvetés, saillies, reparties ingénieuses* (Dicționar de anecdote, trăsături singulare și caracteristici, povestiri, glume, naivități, proiecții răspândite ingenios), Paris, 1756; *Le Dictionnaire Imperial, dans lequel les quatre langues principales de l'Europe* (Dicționarul imperial al celor patru limbi principale din Europa – italiana, franceza, germane și latina), publié par Jean Veneroni et Charles Placardi, Cologne et Francfort, 1766; *Catavasies, la nașterea Domnului nostru Iisus Hristos* (în limba slavonă), Episcopia Râmnicului, 1769; *Kleine lyrische Gedichte von C. F. Weisse*, Wien, 1793 (*Mici poezii lirice de Christian Felix Weisse*);

– enciclopedii: *Mayer's Conversations Lexikon*, 1–21, Leipzig und Wien, 1893–1901; *Brockhaus Konversations Lexikon*, 1–17, Leipzig, Berlin und Wien, 1893–1904; *Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie*, Leipzig, 1884–1890; *Deutsch-Lateinisches Lexicon*, I–II, Stuttgart, 1843–1844; *Ritter's geographisch-statistisches Lexikon*, Leipzig, 1847; *Werker und Welte's Kirchenlexikon*, Freiburg, 1903; *Herders Konversations Lexikon*, Freiburg, 1907; *Lexikon der Pädagogik*, Freiburg, 1913; *Lexikon der lateinischen Wortformen*, Leipzig, 1890; *Friedrich Lubkers Reallexikon des classischen Altertums*, Leipzig, Berlin, 1914; *Gemeindelexicon der Bukowina*, Wien, 1907; *Polnaja enĭklopedija ruskogo seliskogo hozjaistva*, I–XI, Sankt-Petersburg, 1900–1907; *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild*, Wien, 1886–1902; *Minerva. Enciclopedie română*, Cluj, 1929;

– carte de interes științific: Theoktist Blazewicz, *Theoretisch-practische Grammatik der dacoromanischen das ist: der moldauischen oder wallachischen Sprache* (Gramatică teoretico-practică a limbii valahe), Lemberg & Czernowitz, 1844; Franz Herbich, *Flora der Bukowina*, Leipzig, 1859; Johann Winckler, *Die periodische Presse Österreichs* (Presa periodică a Austriei), Wien, 1875; Julius Platter, *Der Wucher in der Bukovina* (Cămătăria în Bucovina), Jena, 1878; Friedrich Muller, *Allgemeine Ethnographie* (Etnografie generală), Wien, 1879; Eugen Brode, *Die rumänische Frage in Siebenbürgen und Ungarn* (Chestiunea românească în Transilvania și Ungaria), Berlin, 1895; Anton Norst, *Alma mater Francisco-Josephina*, Czernowitz, 1900; Emanuil Grigorovitz, *Români în monumentele literare germane medievale*, București, 1901; Dimitrie Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuți*, Viena, 1912; Mihail G. Boiagi, *Gramatica română sau macedo-română*, București, 1915; Tudor Pamfile, *Mitologie românească, I. Dușmani și prieteni ai omului, II. Comorile*, București, Leipzig, Viena, 1916; Albert Dauzat, *La philosophie du langage*, Paris, 1920; Gheorghe Oprescu, *Arta țărănească la români*, București, 1922; G. T. Niculescu-Varone, *Jocuri românești necunoscute*, București, 1930; S. Reli, *Originea și evoluția costumului preotesc la*

români, Cernăuți, 1936; Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, I, IV, Cernăuți, 1933, 1938;

– *carte cu dedicație*: Radu I. Sbiera, *Die Prosodischen Functionen inlautender muta cum liquida bei Vergil (Funcțiile prozodice în versurile lui Vergiliu)*, Czernowitz, 1898 („Für die Bibliothek des k.k. Ober-Gymnasiums in Radautz, Czernowitz, 2 sept. 1898”, dedicație a autorului); Constantin Berariu, *Ale mării și iubirii valuri (Hero și Leandru)*, Cernăuți, 1904 (dedicație către Leonida Bodnărescu); Ioan Ciocârlan, *Traiful nostru*, Budapesta, 1906 (dedicație către Ion Calinderu, președinte al Academiei Române: „Celei mai curate inimi și celui mai de preț suflet cu care să fălește România, în semn de înaltă stimă și nemăsurat respect”); Constantin Morariu, *Ciprian Porumbescu după 25 de ani de la moartea lui*, Suceava, 1908 („Prea bunului și iubitului meu frate și amic Eugen Neșciuc, în semn de frățească dragoste”); Atanasie Gherman, *Sfaturi prietenești pentru țărânul român*, ed. a II-a, Cernăuți, 1910 („Spre amintire de la autor, fostului său coleg și prieten bun de azi Leonida Bodnărescu, 9 iulie 1910”); Vasile Loichiță, *Ceva despre mișcarea noastră literară în Regat*, I, Caransebeș, 1913 („Domnului Director Leonida Bodnărescu, în semn de colegială stimă, 22 decembrie 1913”).

Dintre lucrările acestei valoroase biblioteci academice, unele fiind rarități în Bucovina și chiar în România, menționăm două: *Lyrische Antologie (Antologie lirică)*, ediție îngrijită de Friedrich Matthisson, vol. I–XX, 1804–1808, care reprezintă un „proiect izvorât [...] din iubirea pentru arta poetică”. Din colecția noastră lipsește volumul XIV, iar volumul XVII se află în dublet. În volumele I–XVIII sunt antologați 187 de autori, fiecare având și un fișier biografic. Volumele XIX–XX cuprind o *addenda* la volumele anterioare și un indice alfabetic al poeziilor antologate, prezentând interes pentru istoria literară. Cea de a doua lucrare aparține botanistului și medicului militar Franz Herbich (1791–1865) și se intitulează *Flora der Bukowina*, care apare sub egida Editurii „F. Volckmar” din Leipzig și este imprimată la Tipografia A. Edelman din aceeași localitate, în 1859. Autorul prezintă în lucrarea sa 484 de specii ale florei din Bucovina, sunt menționate localitățile din Bucovina unde au fost observate plantele, precum și lunile de recoltare pentru ierborizarea acestora.

Un număr de 16 cărți și două periodice, dintre cele ajunse la noi, sunt considerate cărți rare.

Din anul 1995/1996, această veche bibliotecă din Bucovina a devenit o bibliotecă de cercetare academică. Astfel, lucrarea lui Franz Herbich a fost semnalată la Rădăuți de către cercetătorul Vasile I. Schipor, care a publicat, în „Analele Bucovinei”, anul XIV, nr. 2, [iulie-decembrie] 2007, p. 427–434, studiul *Cercetătorul austriac Franz Herbich (1791–1865) și contribuțiile sale la cunoașterea florei din Bucovina*. Periodicele de limbă germană din fosta Lehrerbibliothek a Gimnaziului Superior de Stat din Rădăuți au fost prezentate de către Ștefănița-Mihaela Ungureanu, care a realizat o clasificare pe domenii a acestora: ziare; reviste și anuare (statistică, rapoarte anuale, dări de seamă;

învățământ; pedagogie, didactică și metodică predării; literatură – beletristică; filologie clasică; etnografie și folclor; istorie; arheologie; geografie, geologie, astronomie; botanică, biologie, anatomie; științele naturii; matematică, fizică, chimie; altele; noutăți editoriale). Manualele de limbă germană din biblioteca școlară a Gimnaziului Superior de Stat au constituit obiectul unui articol cu titlul *Evoluția învățământului la Rădăuți. Manuale școlare în biblioteca Gimnaziului de Stat cezaro-crăiesc*, semnat de Ștefănița-Mihaela Ungureanu, publicat în „Analele Bucovinei”, anul IX, nr. 1, [ianuarie-iunie] 2002, p. 41–48.

Fondul general de carte și periodice al Institutului „Bucovina” se îmbogățește și prin transfer, schimb interbibliotecar, donații și achiziție (achiziție de pe piața liberă a cărții într-o perioadă mai veche, 1996–2000; achiziție de carte nouă). De-a lungul anilor, în organizarea acestuia s-au constituit mai multe fonduri: Fondul documentar „Eudoxiu Hurmuzachi” (reunind periodice germane, periodice românești, enciclopedii și dicționare, carte veche și rară, carte de interes științific, carte cu dedicație provenind de la fosta Bibliotecă a profesorilor/Lehrerbibliothek a Liceului de Stat „Eudoxiu Hurmuzachi”); Fondul documentar „Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”; Fondul documentar „Doctor Claudius von Teutul”; Fondul documentar „Dragoș Luchian”; Fondul documentar „Dr. Valerian Găină”; Fondul documentar „Prof. Eugen Pohonțu – Dr. Radu Gheorghe”; Fondul documentar „Johann Reinhold Irimi”; Fondul documentar „Dr. Epifanie E. Cozărescu”; Fondul documentar „Voitec-Dordea”; Fondul documentar „Dr. Ortfried Kotzian”; Fondul documentar „Prof. Elisabeta Bejenaru”; Fondul documentar „Prof. Brândușa Paulencu-Cepuc” ș.a.

Prin donație, de-a lungul celor două decenii, se constituie un alt fond valoros, de interes pentru cercetarea științifică privind Bucovina: *Fondul de manuscrise*:

– Clement Antonovici, *Graiul din Bucovina – încercare de monografie dialectală*, Suceava, 1987–1989, 226 p. + hartă; – Epifanie Cozărescu, *Album. Vederi și fotografii din Cernăuți*, Roman, 1968, 20 planșe 35,5 × 25,5 cm (album tipizat, legat, coperta din carton cu mușama); – Emilian Drehuță (coordonator), *Florile și fructele timpului la Baineș. Cronică*, [Bacău], 1989, 229 p. (manuscris dactilografiat); – Dimitrie Gălătescu, *Drumuri pe zăpadă. Consemnări*, București, 1986–1988, 248 p. (manuscris dactilografiat, legat, de format 21,5 × 28,5 cm); – Filon Lauric, *Amintirile mele* [Albumul întrunirilor academice studențești „Bucovina” și „Moldova”], Woodstock-Illinois, 1999, 84 p. (album provenit din S.U.A., legat, cu o floare de iris mov pe coperta I, de format mai puțin obișnuit: 0,30 × 32,3 cm); – Mircea Pahomi, *Documente sucevene* (volume legate, de format 21 × 30 cm): 1) *Mănăstirea Moldovița, secolele XV–XIII*, București, 1980

(manuscris dactilografiat, cuprinde 294 de documente); 2) *Mănăstirea Homor, secolele XV–XIX*, București, 1981 (manuscris dactilografiat, cuprinde 183 de documente); 3) *Mănăstirea Dragomirna, secolele XV–XVIII*, București, 1981 (manuscris dactilografiat, cuprinde 160 de documente); 4) *Mănăstirea Voroneț, secolele XV–XVIII*, București, 1982 (manuscris dactilografiat, cuprinde 170 de documente); 5) *Mănăstirea Solca, Biserica Arbore, Biserica Milișăuți și Ocolul Bădeuți, Biserica Bălinești-Grămești*, București, 1984 (manuscris dactilografiat, cuprinde 186 de documente); 6) *Mănăstirea Putna, secolele XV–XIX*, București, 1987 (manuscris dactilografiat, cuprinde 583 de documente); Mircea Pahomi, *Monumente istorice-bisericești din Bucovina. Orașul Suceava și târgul Siret, secolele XIV–XVIII*, București, 1994, 234 p. (manuscris dactilografiat); – Dragoș Rusu, Constantin Botezat (coord.), *Liceul de Stat Siret. Pagini documentare*, vol. I–IV, Siret, 1987 (manuscris dactilografiat, legat, de format 21,5 × 28,5 cm: I. *Istoricul Liceului*, XVIII + 252 p.; II. *Memorialistica* (1), IV + 256 p.; III. *Memorialistica* (2), 213 p.; IVa. *Documente de epocă*, II + 46 p.; IV.b. *Supliment*, 77 p.); – Filip Țopa, *Povestea Bucovinei*, vol. I–IV, București, 1982–1986, 190 p. + 197 p. + 206 p. + 36 p. + XVI + 264 p. (manuscris litografiat, legat, cu carton plasticat).

Un fond aparte în cadrul acestei biblioteci de cercetare s-a constituit în anul 2003. Din depozitul de la Ateneul „Mihai Eminescu” din Gălănești al Bibliotecii Filialei Iași a Academiei Române, au fost transferate 15 colecții de periodice și 682 de cărți, toate referitoare la perioada comunistă.

Fondul de carte al bibliotecii Institutului „Bucovina” s-a îmbogățit și prin lucrările elaborate în cadrul colecției „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii”, înființată în anul 1996. Seria lucrărilor acestei colecții a fost deschisă cu o lucrare de toponimie minoră privind localitățile din Bucovina, după care au fost editate lucrări ce prezintă primele descrieri ale Bucovinei, într-o ediție bilingvă, germano-română. În cei 21 de ani de când a fost fondată această colecție, au apărut 44 de lucrări: sinteze, monografii, colecții de documente, ediții noi ale unor contribuții valoroase privind Bucovina istorică. Începând cu anul 2015, s-au înființat câteva serii noi: *Documente*, *Studii monografice* și *Instrumente de lucru*. În cadrul bibliotecii Institutului „Bucovina” a fost alcătuit și un fond documentar cuprinzând copii digitalizate după lucrări fundamentale: colecții de documente, dicționare și periodice de interes pentru cercetarea științifică, instrumente de lucru în cercetarea curentă – toate acestea constituie Biblioteca virtuală a Institutului „Bucovina”.

La sfârșitul anului 2016, fondul de carte al bibliotecii Institutului „Bucovina” al Academiei Române cuprinde 15 310 unități, dintre care 12 724 de cărți și 2 586 de periodice.

La împlinirea a 20 de ani de la înființarea bibliotecii de cercetare a Institutului „Bucovina”, ne-am fixat câteva obiective care țin de formarea profesională continuă, gestionarea fondului de carte, îmbunătățirea serviciilor de

biblioteca, vizibilitatea acesteia în mediul academic din România, implicarea în activitatea de cercetare, prin abordarea unor teme care să atragă atenția celor interesați asupra fondului de carte existent la Rădăuți (carte veche, donațiile profesorilor E. R. Neubauer și Leonida Bodnărescu, periodice românești și germane, manuale școlare, enciclopedii, cărți și periodice epurate în perioada stalinistă sau cele dispărute).

După 1996, fac referire la istoricul și patrimoniul acestei biblioteci de cercetare științifică din Bucovina: – Vasile I. Schipor, *Biblioteci în tranziție*, în „«Biblioteca». Revistă de bibliologie și știința informării”, serie nouă, București, anul X, nr. 3, martie, 1999, p. 87–89 și nr. 4, aprilie 1999, p. 117–119; – Vasile I. Schipor: *Destinul unei biblioteci din Bucovina* [Biblioteca Centrului de Studii „Bucovina” al Academiei Române], în „Analele Bucovinei”, anul VI, nr. 1 (12) [ianuarie-iunie] 1999, p. 39–46; – Ștefănița-Mihaela Ungureanu, *Evoluția învățământului la Rădăuți. Manuale școlare în biblioteca Gimnaziului de Stat cezaro-crăiesc*, în „Analele Bucovinei”, anul IX, nr. 1, [ianuarie-iunie] 2002, p. 41–48; – Vasile I. Schipor, *Biblioteca Centrului de Studii „Bucovina”*, în „«Scriptum». Buletin trimestrial de informare profesională”, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera” Suceava, anul XII, nr. 1–2, 2006, p. 8–11; – Vasile I. Schipor, *Biblioteca Centrului de Studii „Bucovina”. Destinul unei biblioteci din Țara de Sus a Moldovei*, în volumul *Bucovina istorică. Studii și documente*, Cuvânt-înainte de D. Vatamaniuc, membru de onoare al Academiei Române, București, Editura Academiei Române, Colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii” (22), 2007, p. 139–154; – Vasile I. Schipor, *Rădăuți, 1872–1938. Biblioteca în viața orașului modern din Bucovina*, în „Anuarul Muzeului Literaturii Române”, anul I, Iași, Editura Alfa, 2008, p. 165–185.